

PURAISTAAN KIELTÄ 6

Vetoamus kielentutkijoille

Erään tilaisuuden paneelikeskustelussa yleisen kielitieteen professori Fred Karlsson totesi osapuilleen niin, että kun lingvistiltä loppuvat tuoreet ja originellit tutkimusaiheet, tämä on käypä perehtymään enää vain oppialansa historiaan. Tokaisussa lienee ollut mukana aimo annos (itse)ironiaa mutta mielestäni myös jotain kuvaavaa tieteenalan sisään vakiintuneista hiljaisista arvostuksista ja arvostamattomuuksista.

Päiväntutkimus, kärkitutkimus, huippututkimus: yhtä kaikki tavoitteena on tuottaa uutta ja innovoivaa tietoa tieteenalan erikoiskysymyksissä. Tällaista mieluiten rahoitetaan. Mutta mitä on uusi tutkimus suhteessa vanhaan ja perinteiseen? Mikä lasketaan uuden piiriin kuuluvaksi? Usein uuden antiteesiksi asetetaan jokin kilpaileva teoria tai edellisen tutkijasukupolven näkemykset, jolloin uutta tutkimusta kehystävä aikaikkuna on (joskus tahattoman) tarkoitushakuinen ja uutuus sinänsä arvosidonnaista. Tähän sopisi luonnolliseksi lääkkeeksi ajallisen perspektiivin laventaminen, siis nykyistä perusteellisempi tutkimushistorian auki kirjoittaminen.

Vain yksittäisenä esimerkkinä oman oppialani fennistiikan piiristä mainitsen Tapani Kelomäen kirjasen Nuorgrammaattisuuden myytti suomen kielen tutkimuksessa (2009), joka on tähän mennessä kirjoittanut tietääkseni kokonaisen yhden reagoivan kirjoituksen (Kaisa Häkkinen *Virittäjä*ssä 4/2010). Oppihistoria ei alallani lievästi ilmaisten puhututa. Silti Kelomäenkin sinänsä vanhoissa puitteissa liikkuvan kirjoituksen uutuusarvo piilee sen tarjoamissa uusissa, vanhoista poikkeavissa tulkinnoissa. Tämä ei ole ihan jokapäiväistä, sillä usein käsitykset alan historiankulusta ja yksittäisistä keskeistapahtumista ovat lähteistään irronneita mantroja.

Yleisemmälle tasolle palatakseni aistimani kotimaisen kielentutkimuksen, sanotaan, niukka historiapitoisuus askarruttaa ajatellen mahdollista tiedollista hävikkiä. Kun alan historiankirjoitusta ei ylipäätään laajasti harjoiteta (toisin sanoen: vain suhteellisen harvat harjoittavat), tiedon pitkäaikainen kumuloituminen ei asetu avoimesti tarkasteltavaksi ja kritisoitavaksi. Toisella ja konkreettisemmalla tavalla mahdollista hävikkiä syntyy siten, että pitkän päivätyön ja perusteellisen kulttuuripääoman kerryttämät aivot siirtyvät ansaitusti eläkkeelle varttuneiden tutkijoiden ehkä koskaan lotkauttamatta kynäänsä oppihistorian suuntaan. Tällä tavalla tutkijayhteisön nuorimpien historiallinen muisti jää varmuudella liian lyhyeksi ja yksipuoliseksi.

Mikä on siis vetoamukseni? Vetoan, että nopean kierron kärkitutkimuksen aallonharjaan sisältyisi ja sitä seuraisi aina vääjäämättä myös tukeva historiallinen ote. Sisältymisessä olisi kyse siitä, että uutta luovan tutkimuksen mahdollisia kiinnekohtia useamman sukupolven takaiseen, nk. ”unohdettuun lingvistiikkaan”, pyrittäisiin hana-kammin avaamaan nykytutkimuksessakin. Tällainen koulisi käsittääkseni kielentutkimukselle alana hyödyksi koituvaa historiantuntemukseen ja ennen kaikkea se pitäisi ainakin piilevästi tarjolla ajallisesti etäisempienkin periodien tutkimuserinteitä. Humanistinen tutkimus kun tapaa usein palata vanhojen peruskysymysten äärelle, eikä kielentutkimus ole tässä suhteessa poikkeus.

Kärkitutkimusta seuraavaa hitaampaa maininkia voisi kutsua tilintekohistoriaksi: Jokainen tutkijasukupolvi on periaatteessa historiankirjoituksellisesti jäävi suhteessa omaan tieteelliseen kontribuutioonsa. Moni tutkijasukupolvi on usein myös negatiivisesti arvottava suhteessa edellisen sukupolven tuloksiin, koska edellinen perinne toimii seuraavan erottautumisen maaperänä. Nähdäkseni tarvitaan ainakin kolmen sukupolven panosta, jotta alan historiaan saadaan riittävästi arvioivaa etäisyyttä. Siksi nuorgrammatiikankin pitäisi kai periaatteessa kiinnostaa meitä nuoria lingvistejä.

Jotta kirjoitukseni ei edustaisi pelkästään kirkasotsaisuutta, niin totean, että sellaisten artikkelikokoelmien kuin *Kielentutkimuksen klassikoita* (2002, toim. Dufva & Lähteenmäki) ja *Kielentutkimuksen modernit klassikot* (2010, toim. Haddington & Sivenon) vihjeä ei voi kyllin korostaa. Suomenkieliselle kielentutkimuksen historiasarjalle olisi nyt hyvät pohjat. Myös korkeatasoisen *The History of Learning and Science in Finland 1828–1918* -monografiasarjan (esim. Pentti Aalto 1987) laventaminen kohti nykyaikaa olisi enemmän kuin paikallaan. Uskoakseni alalla myös on yksityistä harrastuneisuutta kaikkeen tällaiseen. Miksi se ei voisi järjestäytyä?

Markus Hamunen

Helsingin yliopisto, suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos

Markus Hamunen on tohtorikoulutettava suomen kielen oppiaineessa ja kiinnostunut kielentutkimuksen metateoriasta laajasti.